DISSERTATIO JURIDICA 38.

*DE*

# EVOCATIONE SACRORUM,

*Ad L. 9. §. 2. ff. de Rer. Div.*

Quam

*DIVINI NUMINIS AUSPICIO,*

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

*AUGUSTO & SERENISSIMO REGIO PRINCIPE ac DOMINO.*

**DN. FRID. WILHELMO,**

REGNI BORUSSIÆ, AC ELECTORATUS BRANDENBURGICI HEREDE &c. &c.

PRÆSIDE

*VIRO PERILLUSTRI*

**DN. HENRICO COCCEJO,**

AUGUST. ac POTENTISS. BORUSSIÆ REGIS CONSILIARIO INTIMO, FACULTAT. JURID. ORDINARIO, & ANTECESSORE PRIMARIO IN HAC CELEBERRIMA VIADRINA,

IN AUDITORIO JURIDICO

*Ad d. XXXI. Januar. Ann. MDCCXI.*

Defendet

FRIDERICUS de DANCKELMANN.

FRANCOF. ad VIADRUM, Literis JOH. CHRISTOPH. SCHWARTZII.

Digitized by Google

Digitized by Google

# DISSERTATIO JURIDICA
## DE
# EVOCATIONE SACRORUM,
*Ad L. 9. §. 2. ff. de R. Div.*

## SECT. I.
## De antiqua evocatione ſacrorum ſuperſtitioſa.

### SUMMARIA.

*§. 1. De Religione Romanorum in genere.*

*§. 2. Definitio evocationis ſacrorum.*

*§. 3. Ejus mos unde?*

*§. 4. Cauſa ſuperſtitionis, ſuos cuiq; populo peculiares Deos fuiſſe, in quorum ille tutela eſſet, tutelares dictos & penates.*

*§. 5. Unde inter ipſos quoq; bello orto certamen creditum.*

*§. 6. Studium Romanorum in hoſtium Diis ſibi æque placandis ac ſuis.*

*§. 7. Objicitur evocationi, loca ipſo jure fieri profana: & ſolvitur diſtinctione inter urbem obſeſſam & captam.*

*§. 8. In illa uſui erat evocatio, in hac non item.*

*§. 9. Opinio Gentium, Deos ultro excedere locis captis.*

*§. 10. & 11. Idque ſtatuere eos opor-*



Digitized by Google

*oportuiſſe ſive crederent Deos populo fuiſſe infenſos ſive propitios; & utriusque rationes.*

§. 12. *Hinc ſtudium populi victi Deos ſuos ſervandi.*

§. 13. *Deorum deſiderium ſedem inter homines habendi.*

§. 14. *Opinio Gentium, poſſe ſe hoſtibus Deos ſuos ipſis iratos relinquere.*

§. 15. *Hinc probari loca ab hoſtibus capta ex Gentium ſententia deſiiſſe eſſe ſacra.*

§. 16. *Idem aliis porro argumentis probatur.*

§. 17. *Inde hunc uſum tanquam jus Gentium ſecundarium in jus Romanum quoque relatum eſſe.*

§. 18. *Conſilium Romanorum occultandi Deum ſuum tutelarem metu evocationis mutuæ.*

§. 19. *Ab evocatione diverſum fuiſſe devotionis carmen.*

§. 20. *Tranſitus ad Sectionem ſecundam.*

§. I.

REligionis cultusve divini obſervantiſſimos fuiſſe Romanos, univerſa eorum docet Hiſtoria, neque ullus unquam populus Religionum tenacior fuit: quo nomine prolixe eos commendat Polyb. *lib. 3. Hiſt. cap. 112.* & *L. 6. cap. 54. & paſſ.* & veriſſime; adeo ut non minus pietate in Deos certarint cum omnibus Gentibus, quam virtute bellica; & quò Duces eorum illuſtriores fortitudine, eò & inſigniores fuerint pietate & religione in Deos; uti apud eos ſpecialiter quoque receptum fuit, ut, cum rem ſive locum ſacrum religione liberare vellent, certis inde ritibus evocarent

Digitized by Google

carent ſacra; cujus rei mentio fit in *l. 9. §. 2. fin. ff. de R. D.* ubi hæc habentur: *Solent, qui liberare eum locum religione volunt, ſacra inde evocare.*

§. 2.

Fuit ergo Evocatio ſacrorum nihil aliud, quam ritus ſolennis, quo locus ſacer aut divini juris liberari religione eoque profanus fieri ſolebat. *d. l. 9. §. 2.* Id tum maxime curæ ipſis fuiſſe cùm urbes obſiderent, ex Servio refert Doctiſſ. Gronov. *in not. ad Grot. d. J. B. & P. Lib. 3. c. 5. §. 2. n. 1.* & pluribus explicat Macrobius *Saturnal. lib. 3. cap. 9.* Solebant enim ſolenni Carmine ex hoſtili urbe, quam occupaturi armis erant, evocare Deos, iisque ædem & ſacra Romæ vovere.

§. 3.

Quem traxiſſe morem videntur ab obſidione Vejorum, potentiſſimæ urbis Etruriæ, cum qua Romanis continens per aliquot ſecula bellum fuit, quoadusque poſt decennalem obſidionem, veluti altera Troja, Camilli pietate, virtute, ac felicitate capta ac diruta, & non urbs ſaltem, ſed & urbis memoria prope deleta fuit. Cujus funeri cùm expoſitâ ejus magnitudine, gravi elogio, quaſi leſſu parentaſſet, *L. Florus, Hiſt. Rom. lib. 1. cap. 12. f.* in hæc denique verba erumpit. *Laborat annalium fides, ut Vejos fuiſſe credamus.* Camillus igitur, cujus ut incredibilis fuit virtus in hoſtes, ita non minor pietas in Deos, & juſtitia in omnes, atque inde perpetua adeo felicitas, ut ſolus tum fortunæ Romanæ ſtator, & Romulus alter haberetur: cùm ad obſidionem urbis tandem miſſus atque jam in eo eſſet, ut eam ex cuniculo

caperet, vocatis ad prœdam Civibus ſuis, decimâque ejus Apollini conſecratâ, hoc votum Junoni fecit apud *Liv. L. 5. c. 21. Te ſimul, Juno Regina, quæ nunc Vejos colis, precor, ut nos victores in noſtram Tuamque mox futuram urbem ſequare, ubi Te dignum amplitudine tua templum accipiat.* Quam ambitioſo deinde apparatu, miraculorum quoque fabulis (ut in religione ornanda nimium ſolenne eſt, ubi minime omnium decet & eget) inſtructo, Romam deducta fuerit, pluribus refert Livius *Lib. 5. c. 22.* Atque hic actus tam ſolennis ac illuſtris mori huic initium dediſſe videtur.

§. 4.

Cauſa vero ſuperſtitionis ſine dubio fuit, quòd ſua cuique urbi ac populo ſacra peculiaria & propria numina fuerint, in quorum tutela locus, urbs vel populus eſſet, Dii tutelares inde dicti: Macrobius *d. lib. 3. cap. 9.* quemadmodum variarum gentium ſacra, & quæ cuique maxime culta fuerint numina, memorat, ac pluribus exemplis perſpicue illuſtrat Cic. *Orat. Verr. 4. paſſ.* unde & *Dii Penates* dicti ſunt, quaſi penes nos nati, ſive quòd penitus inſident: Cic. *lib. 2. de Nat. Deor.* uti apud Virgil. *l 2. Æneid. & paſſ.* Vid. infr. §. & ſpecialiter *Dii Penates Patrii.* Cic. *d. Verr. 4. c. 8* quo nomine Deos cuique proprios & quaſi indigenas vocari conſtat: qua ratione Æneas, quod Deos Trojanos ſecum veheret, *Penatiger* dicitur Ovid. *Metam. 15. verſ. 450.*

*Hæc Helenam ceciniſſe Penatigero Æneæ*
*Mente memor refero.*

Adeo ut non tantum ad ſacra Publica & Genti cuique peculiaria, ſed & ad privata & civibus vel fami-

mi-

miliis propria vox *Penatium* referatur. V. Cic. pro *Dom. c. 41.* ubi ita invehitur in P. Clodium. *Iſta tua pulchra Libertas Deos penates & familiares meos Lares expulit, ut à te ipſa tanquam in captivis ſedibus collocaretur? Quid eſt ſanctius quid omni religione munitius, quam domus uniuscujusque civium? Hic aræ ſunt, hic foci, hic Dii Penates, hic ſacra, religiones, ceremoniæ, continentur.* & apud Terent. *in Phorm. A. 1. S. 5. f.* Senex, cum aliis ad forum iret, ait; *At ego Deos Penateis hinc ſalutatum domum divortor.*

§. 5.

Cum igitur ſui cuique populo Dii proprii ac patrii ſive penates eſſent, fieri non potuit, quin ſi inter populos hoſtile odium ac bellum exarſiſſet, etiam inter Deos eorum Penates & tutelares inimicitiæ certamen eſſe, eosque ſingulos ſuis præſidio auxilioque fore crederetur. Atque hæc eſt pervagata ea Gentium opinio, quam tanto artificio in ſcenam produxere divini Poetæ, Homerus in bello Trojano per totam Iliada; & maxime *libr. 20.* ubi Jupiter permittit Diis ſuis quemque partibus auxiliari. & Virgil. in bello Latino *6. libr. poſterioribus Æneidos.* ubi Deos non minus quam Duces Ducibus congreſſos finxerunt.

§. 6.

Summum igitur Romanis ſtudium fuit, non tantum ſuos ſibi Deos ante bellum placare & ſacris rite peractis civitati ſuæ conciliare; ſed & ipſos hoſtium Deos ſibi propitios reddere, precibus eos ad ſe evocando, & templa ac cultum Romæ iis pollicendo. Unde in memorata Vejorum expugnatione ait Liv.

*d. c. 21. Vejentes & ab ſuis Vatibus & ab externis Oraculis proditos, jam in partem prædæ ſuæ vocatos Deos* (decimâ Apollini dicatâ:) *alios Votis ex urbe ſua evocatos hoſtium templa novasque ſedes ſpectasſe &c.* Cui ſimile eſt quod apud Petron. Arbitr. in fragm. ſatyr. picta excidii Trojani imago refert, Græcos Trojana Numina, contra Trojanos vocasſe:

*Contraque Troas Troïa invocant Sacra.*

Accedit denique, quòd ea quoque fuerit Romanorum in Deos reverentia, ut nefas habuerint Deos, ut putabant, habere captivos. Macrob. *d. lib. 3. ſaturnalium cap. 9.* Atque ideo eos carmine evocare conati ſunt.

§. 7.

Neque ei adverſatur quod jure Romano indiſtincte locus ab hoſte captus ipſo facto deſinat esſe ſacer ac religioſus; *l. 36. ff. de Relig.* neque adeo opus ſit Evocatione Deorum. Etenim ſummopere cavendum eſt, ne duo iſthæc jura commiſceantur; alterum quo ſoleñi ſuperſtitione dii evocati dicuntur ex loco ſive urbe capienda; alterum quo urbe captâ & reportatâ victoriâ ipſo facto loca deſinunt esſe ſacra ac religioſa. *d. l. 36.* Huc pertinet, quod Cic. *Verrin. 4. c. 55.* de M. Marcello dixit. *Eum victoriâ omnia profana feciſſe.* Et ideo Româ è Gallorum manibus recuperatâ fana omnia, quod ea hoſtes posſedisſent, reſtitui expiarique oportuit. *Liv. lib. 5. cap. 50.* cujus ſententiæ cauſas deinceps evolvemus Sect. 2.

§. 8.

Prius fieri ſolet circumſesſo loco, & eventu adhuc dubio, voto ac ſpe urbis facilius capiundæ, ne adverſi

verſi ſint Dii, ſed novæ religionis, novarumque ſedium ſtudio deliniti, aut in obſidentium partes tranſeunt, aut obſeſſorum ne foveant. Poſterius autem accidit, expugnato jam & occupato loco, ſive cum certum ſaltem eſt captum iri; tum enim creditum eſt, Deos ultro excedere locis ab hoſte devictis.

§. 9.

Ita Æneas captâ jam & fumante Trojâ ac deſperatâ ſalute ſociis ait:

*Quæ ſit fortuna videtis.*
*Exceſſere omnes, adytis ariſque relictis,*
*Dii quibus imperium hoc ſteterat.*

Quod & Petronius Arbiter ex tabula prædicta, quæ Trojæ haloſin picturâ referebat, ita expreſſit;

*Jacet ſacerdos inter aras victima*
*Plangitque terram; ſic profanatis ſacris*
*Peritura Troja perdidit primum Deos.*

Eaque potisſima ratio fuit, quâ Camillus populum detraxit a pertinacia deſerendi Romam, & migrandi Vejos nuper captos, propalam teſtatus, *ſe nefas ducere deſertam ac relictam a Diis immortalibus urbem incoli. Liv. l. 5. c. 30.* Ita Hieroſolymis captis inter prodigia ſeu præſagia recenſetur: *Feſto Pentecoſtes noctu ex intimo templo auditum eſſe ſacerdotibus motum & ſtrepitum quendam, & mox ſubitam vocem, Migremus hinc. Joſeph. de B. Jud. l. 7. c. 12.* quod idem quoque retulit *Tacit. Hiſt. lib 5. c. 13. Auditam humanâ majorem vocem; Excedere Deos: ſimul ingentem motum excedentium.* Adeo conſtans fuit Gentium opinio, devicta loca deſeri a diis ſuis?

§. 10.

§. 10.

Duæ vero cauſæ ſunt, cur credi oportuerit, loca ita ab hoſte capta, viduata ſacris & derelicta a Numinibus ſuis intelligi. Id enim ſtatui par erat, ſive civitates victæ propitiis Diis ſuis, ſive iratis aut infenſis uti crederentur: Si enim hoc, ut offenſos, vitiis forte ſuis, Deos haberent, vel propter hæc ipſa vitia aut facinora deſeruiſſe populum exiſtimandum fuerat, quod factis ſuis id meruiſſent. Ita Annibal cum Selinuntem in Sicilia expugnaſſet, & Syracuſani miſſis legatis eum monerent, ut Deorum fanis abſtineret, reſpondit; *Deos incolis infenſos Selinunte jam exceſſiſſe. Diod. Sicul. Hiſt. l. 13. c. 59.* Et Cleopatra, victa cum Antonio, per Deos Romanos, non per ſuos obteſtatur, addita ratione; *Noſtri enim nos prodiderunt. Plutarch. in Anton. c. 107.*

§. 11.

Sin prius, ut propitios propenſosque in populum Deos fuiſſe, eoque tutelam eorum ſuſcepiſſe putetur, perinde dicendum fuit, Deos quoq;, ut victos, cedere loco victoribus: quod enim inter partes certamen eſt, idem quoque inter eos eſſe oportet, qui partes defendunt, earumque præſidium ac tutelam recipiunt, ſcil. inter utriusque partis Deos tutelares ſupr. §. 2. Victa igitur parte, victos quoque, qui ab ea fuere, Deos, parti victrici, ipſiusque adeo Diis victoribus, tanquam certamine ſuperioribus, loco cedere neceſſe eſt. Quæ eleganter Virgilius depingit cum de Pantho Phœbi Sacerdote ait *Æneid. 2. v. 320.*

*Sacra manu, victosque Deos, parvumque Nepotem*
*Ipſe trahit.*

Et

Digitized by Google

*Et Æneid. I. v. 27.*

*Ilium in Italiam portans, victosq; Penates.*

Ac iterum ipſe Æneas *d. l. 1. v. 382.*

*Raptos ex hoſte Penates*

*Claſſe veho mecum.*

Unde Albani, cùm tres fratres Curiatios animarent ad fortiter pugnandum, ajunt, Deos patrios nunc eorum intueri manus. *Liv. lib. 1. cap. 25.* Et Camillus ita ſuorum animos in Gallos acuit, quod pugnaturi ſint *in conſpectu habentes fana Deum.* Liv. *lib. 5. cap. 49.*

§. 12.

Unde & hoc eſt, quod ſtudium quaſi fingitur populi victi Deos ſuos ſervandi; & ipſorum Deorum, alibi ſedes quærendi. Idem Æneas ſe ita monitum narrat ab Hectore ab inferis ſibi apparente: *Æneid. libr. 2. v. 293.*

*Sacra ſuosque Tibi commendat Troja Penates,*
*Hos cape fatorum Comites, his mœnia quære.*

Et tum mox *v. 296.*

*Sic ait, & manibus vittas Veſtamque potentem*
*Æternumque adytis effert penetralibus ignem.*

Et hos raptos ex hoſte Penates ait ſe claſſe ſecum vehere. *loc. cit.*

§. 13.

Qua ratione Bachus quoque, apud Jovem Patrem intercedens pro Thebis, petit urbi parci, aut ſacra ſaltem ſua alibi reſtitui, apud *Papin. Statium. Thebaid. l. 7. v.*

*Cedo equidem:* (victis Thebis) *quo ſacra tamen ritusque peremtæ.*
*Gentis abire jubes?*

Et mox de iisdem ſacris:

*Da ſedem profugo!*

Tanti viſum fuiſſe Diis Gentilibus creditum eſt, certam cultus ſacrorumque ſedem habere inter homines!

§. 14.

Quin & id creditum fuiſſe videtur, poſſe victorem vel auferre eis Deos, ſacra v. gr. evocando, ſi velint, aut relinquere, ſi eos ipſis iratos putarent. Uti de Romanis refertur, quod Tarento Herculis ſimulacrum Romam transtulerint, reliquos vero Deos tanquam Tarentinis iratos ipſis reliquerint. Add. *Liv. l. 27. c. 18.* Et hoc caſu ergo non videntur deſiiſſe ſacra. Ita Gentes cum Diis ſuis tanquam cum hominibus ipſis egere.

§. 15.

Hæc primum exponenda fuere, ut appareret, quæ præcipue cauſa eſſet, juris illius Gentium ſaltem ſecundarii, communi populorum uſu conſenſuque comprobati, quo loca ſacra ab hoſtibus capta deſinunt eſſe ſacra, & intelliguntur fieri profana. Cum enim ſacrorum uſus unice in Deorum cultu conſiſtat, & Deorum cauſa atque ad eorum cultum comparata illa ſint, nihil ſacri relinquitur Diis fugatis vel fugientibus; nec cultus Numinum intelligi poteſt ſine Numinibus.

§. 16.

Accedunt alia momenta. Idem enim conſequens eſt ejus ſententiæ, qua Numina arbitrio poteſtatis Civilis adſciſcuntur, eisque templa pro lubitu dedicantur. Ea enim poteſtate victa & ſubacta ab alio,

ces

Digitized by Google

ceſſant penitus omnia ejus arbitria ac jura, & adeò, cum & dedicandi poteſtas omnis perinde ac reliqua imperii jura captivitate exſtincta fuerint cum ipſa civitate, dedicationes quoque extingui neceſſe eſt. Enimvero cum civitas illa Deos aſſumſerit, ut in tutela Deorum ſuorum eſſet, deſinit tutela civitatis, cum civitas eſſe deſinit, ut omnis tutela morte aut interitu Clientis, cujus illa fuit propria: quod & relatorum natura pervincit. arg. *§. 3. qb. mod. tut. finit.* Denique vel ideo aliter ſtatui non potuit, quia captivitate omnia quaſi vacua, etiam liberi homines, in ſervitutem redacta, nullumque adeo priſtini juris veſtigium relictum fuit: qua ratione utitur JCtus in *d. l. 36.* & inde nec ſepulchra hoſtium devictorum religioſa nobis dicuntur. *d. l. 36. l. 4. ff. Sep. violat.*

§. 17.

Hoc ergo tanquam jus commune Gentium etiam Jure Romano noſtro relatum eſt. in *d. l. 36. ff. de Religioſ.* Loca ſacra ab hoſtibus capta deſinere eſſe ſacra ac religioſa, ac fieri profana. Et hinc marmora aliaque monumenta eximi inde & alienari atque ad quosvis uſus humanos transferri poſſunt, & ceſſat ſepulchri violati actio: *d. l. 4. ff. d. ſep. viol.* ita tamen ut, ſi liberentur ab hoſte, perinde ac omnia jura poſtliminio reſtituantur. *d. l. 36.* Et hæc ita juris fuere ſingularis, nec ad alios caſus extenſa; etenim ſi diruta aut collapſa fuerit ædes, area tamen manet ſacra, *l. 6. §. 3. ff. de Rer. div. §. 8. eod.* nec in commercium venit. *l. 73. pr. ff. de Contr. emt.*



Digitized by Google

§. 18.

Adeo autem Romani confiſi ſunt huic ritui evocandi Deos, ut inter occultisſima eum habuerint, idque ſumma cura ac ſtudio egerint, ne, quem ipſi haberent Deum tutelarem, ſeu in cujus tutela urbs esſet, & ipſius urbis Latinum nomen vulgaretur: ut caverent, *ne quod ſæpe adverſus urbes hoſtium ſeciſſe ſe noverant, idem ipſi quoque hoſtili evocatione paterentur, ſi tutelæ ſuæ nomen divulgaretur, ut inquit Macrob. d. lib. 3. Saturnal. cap. 9.* ubi ait, urbis nomen latinum (forte quod formula ſacra non niſi patria lingua & vernacula concipienda fuit) doctisſimis quoque ignoratum fuisſe, nec Dei nomen certo proditum.

§. 19.

Aliud vero ab evocatione ſacrorum fuit devotio urbis ſeu exercitus hoſtilis; etſi enim alterum ex altero inferri quodammodo queat, cum Deorum evocatio execrationem quandam continere videatur, & execratio votum ut Dii eos dereliuquant, tamen in ſe aliud eſt. Deos invitare ad inde migrandum; aliud, odium Deorum imprecari civitati: quemadmodum & diverſum utriusque ritus carmen eſt, uti cujusque formulas exhibet Macrob. *d. cap. 9.* Enimvero evocatio fuit Deorum tantum tutelarium; devotio autem fiebat per omnes Deos utriusque partis, uti tum ex memorata formula Macrob. tum ex ea apparet, quâ Decius ſe devovit apud *Liv. lib. 8. cap. 9.* Sed votum ut Dii hoſti terrorem injiciant, utraque formula comprehenſum fuisſe videtur. Macrob. *d. c. 9.* & Liv. *d. cap. 9.*

§. 20.

§. 20.

Ceterum intereſſe videtur maxime, diſquiri diligentius, quid relicta ſuperſtitione ſentiendum ſit de reipſa, & quæ naturali jure poteſtas ſit liberandi rem à religione. Atque hoc eſt quod nunc per evocationem ſacrorum in genere hoc loco intelligimus, abolitionem ſc. juris ſacri, ac liberationem à religione quæ locis inſidet ac inveteravit. Paucis igitur jura ſacrorum ac religionis pro inſtituti modo, miſſo illo ſuperſtitioſo evocandorum ſacrorum jure, excutiemus.

## SECT. II.

## De jure reali hominum in res ſacras & religioſas, publico & privato.

SUMMARIA.

*§. 1. Res ſacras dici non in commercio, & ita nullius eſſe, ut nec fieri alicujus poſſint.*

*§. 2. Id quo ſenſu dictum ſit. ſcil. unicè, quoad uſus humanos.*

*§. 3. Diviſio in ea quæ ſunt juris divini & humani.*

*§. 4. Eam ſummam eſſe jurium diviſionem quoad res.*

*§. 5. Hinc deducitur, ſummam quoque poteſtatem ſeu Imperium competere tam in ſacra quam profana. Quod pluribus illuſtratur jure & auctoritatibus.*

*§. 6. Idem oſtenditur ex uſu perpetuo Gentium nullâ exceptâ; & teſtimoniis.*

*§. 7. Hinc judicium de facto Gregorii VII. auctoris funeſtæ iſtius litis inter Imperium & ſacerdotium. Refutatur & retorquetur præ-*

*textus ſacrilegii, ex eo quod nihil in orbe ſanctius ſit ſummo Principe, veriſſimo Numinis vicario.*

§. 8. *Porro inde concluditur res divini juris ſubeſſe æque imperio, ac profanas, ſed quoad uſus ipſos proprios, ſcil. divinos.*

§. 9. *Probatur ſacra non tantum ſubeſſe Imperio, ſed quædam etiam eſſe in jure privatorum, & privatis propria.*

§. 10. *Privatorum ſacrorum uſus quam fuerit frequens.*

§. 11. *Quod de ſacris idem & de religioſis ſeu ſepulchris dicendum, quæ regulariter quoque juris privatorum fuere.*

§. 12. *Quo ſenſu ſepulchra ſint divini juris.*

§. 13. *Explicantur jura propria privatorum in res ſacras.*

§. 14. *Et pariter in res religioſas.*

§. 15. *Hinc diſſidium componitur inter §. 39. ff. de Relig. & l. 3. §. p. de jure fiſci.*

§. 16. *Diviſio ſepulchrorum in hereditaria & familiaria.*

§. 17. *Uti ſacra & religioſa privatorum, ita & publica ſummæ poteſtatis & imperii eſſe, quod oſtenditur.*

§. 18. *Hinc definitur, res ſacras & religioſas non alio ſenſu dici nullius & extra commercium, quam quoad uſus profanos.*

§. 19. *Eoque adeo non obſtante recte publica quoq; videri, etſi alias vox illa ad jura populi profana reſtringi ſoleat.*

§. 20. *Unde & definitur quæſtio, cui jus conſecrandi competat: & exponitur diſcrimen inter votum, ſeparationem & conſecrationem.*

§. 21. *Conſecrationis actum publicum & ideo ſummæ poteſtatis eſſe: à qua delegatus ille fuit Pontificibus.*

§. 22. *Hinc tollitur ſcrupulus, quod Pontificibus alibi conſecratio tribuatur.*

§. 23. *Et porro probatur conſecrationem jure proprio Principis eſſe.*

§. 24. *Refutatur Grotius & Interpp. qui res ſacras revera*



Digitized by Google

*ra non eſſe exemtas uſibus intelliguntur.*
*humanis docent, cum uſus illi §. 25. Et ex prædictis id e-*
*id unicum ſint, cui exemta mendatur.*

§. 1.

PErvulgati Juris eſt, res ſacras & Religioſas non eſſe in commercio hominum, ſed ita nullius, ut nec fieri alicujus poſſint: quin eſſe eas divini juris, non humani; atque hinc omnes diſpoſitiones de iis factas adeo nullas atque inutiles haberi, ut nec æſtimatio inde peti poſſit: *L. 9. §. fin. ff. de Rer. Div. L. 23. §. 1. ff. de Rei Vind. L. 103. ff. de Verb. obl.* neq; pœna. *L. 60. ff. eod. tit. L. 49. §. 2. §. 3. ff. de Leg. 2.* Sed nec, impedimento religionis deinde ſublato convaleſcunt ex poſt facto *L. 83. §. 5. de Verb. obl. §. 2. de Inut. ſtip.* nec, etſi conditio addita fuerit, ut in eventum ceſſantis impedimenti ſaltem valeat, ſubſiſtere ullatenus queunt *L. 41. §. 2. de Legat. 1. L. 31. ff. de V. obl.*

§. 2.

Ceterum horum verborum quæ vis ſit, videamus. Etenim ea omnia unicè ad jura & commoda privatorum profana, ſeu, ut vocant ſecularia & promiſcua pertinent: His enim planè exemtæ ſunt res illæ, neutiquam autem juribus populi aut ſummæ civitatis poteſtati. Quod ut planum ac perſpicuum fiat, paulo altius quidem rem repetere, ſed in pauca contrahere è re videtur.

§. 3.

Duo autem in univerſum ſunt jurium genera, in quæ primitus diſpeſcuntur; divina vel humana: Equidem omne jus origine divinum, a Deo ſcil. vel per

per ſummam poteſtatem ſuæ vicariam latum, eique adeo ipſi debitum eſt, neque aliâ cauſâ juribus obligamur, quàm quia a Deo ſunt, a quo & ipſa ſumma in terris poteſtas conſtituta eſt. Verum cum quædam eorum lata ſint ad tuendum ea, quæ hominibus in communi hominum ſocietate ad uſus ſuos humanos neceſſitatesque civiles ac profanas data ac conceſſa ſunt, hæc humana humanique juris dicuntur; reliqua omnia, quæ ad proprios profanosque hominū uſus data non ſunt, retinent nomen, & divina divinique juris dicuntur, cum tertia ſpecies dari aut intelligi nequeat.

§. 4.

Hæc igitur duo illa jurium capita generalia ſunt, unde omne quod in rebus juſtum eſt ducitur; ut ſint vel divina vel humana, eamque ſummam & generaliſſimam jurium partitionem quoque facit tum *Cic. in Orat. partit. pag. 429.* tum Gajus *in L. 1. pr. ff. de Rer. Diviſ.* unde qui a Juris ſcientia commendantur, dicuntur divini humanique juris periti: Quomodo Juſtinus *lib. 6. cap. 2.* de Joſepho Patriarcha dixit, *Nihil divini juris humanique ei incognitum fuiſſe viſum.* Uti e contrario ſceleſtiſſimus quisque dici ſolet, nihil divini humanique juris intactum aut impollutum reliquiſſe; Saluſt. in *Catil. cap. 11. & 12.* nam & ipſa jurisprudentia definitur rerum divinarum & humanarum, ratione juſti ac injuſti, notitia. *§. 1. de Juſt. & Jur. l. 10. in fin. ff. eod. tit.*

§. 5.

Atque hinc ſumma Reip. poteſtas quoque quæ juribus temperandis exequendisque à ſupremo rerum

rum Arbitro præfecta eſt, *arg. l. 2. §. 13. de Orig. Jur.* duplex omnino ſtatuenda eſt: civilis, in res juris humani; & Eccleſiaſtica, in res juris divini, & quæ iis cohærent. Utrumque jus & Romulus exercuit, & deinde Numa Pompilius conſtituit; qui Remp. Romanam, uti in civilibus, ita & in ſacris juſtæ poteſtatis legibus formavit, ut latè refert *Liv. lib. 1. cap. 19. & ſeqq. Nam ſacra ipſe inſtituit, ſacerdotes ſuos cuique Deorum præfecit, nefaſtos dies faſtosque fecit, tum ſacerdotibus creandis animum adjecit, &, quanquam ipſe plurima ſacra obibat; quia tamen in bellicoſa civitate plures Romuli quam Numæ ſimiles Reges putabat fore, Flaminem Jovi aſſiduum ſacerdotem creavit; huic duos Flamines adjecit, Marti unum, alterum Quirino NB. Pontificem deinde ex patribus legit, eique ſacra omnia exſcripta exſignataque attribuit, quibus hoſtiis, quibus diebus, ad quæ templa ſacra fierent: Cætera quoque omnia publica privataque ſacra Pontificis ſcitis ſubjecit, ut eſſet quo conſultum plebes veniret, ne quid divini juris, negligendo patrios ritus peregrinosque adſciſcendo, turbaretur.* Adeò Imperium in ſacra perinde ac in profana fuit Regis Romanorum: qui ut hoc per Magiſtratus, ita illud per Pontifices exercuit, iisque unum Pontificem maximum præfecit; qui ſacra curavit vice ſeu auctoritate Regia. Quod & Livius ipſe *d. cap. 20.* eleganter expreſſit, cùm ait, Regem id ideo fecisſe, *ne ſacra Regiæ vicis deſererentur.* Ita Regibus exactis populus R. legibus XII. Tabb. latis, æque jus circa ſacra ac circa profana ſancivit; *Fragm. XII. Tabb. lib. 1. per tot.* Et cum deinde Senatus Romanus ut Conſulatum ita & jura ſacrorum ſibi ſoli attribueret, indeque grave non minus certamen de his ac de illo ex-



Digitized by Google

urgeret, lege â populo latâ æque jus ſacrorum, ac olim Lege Licinia conſulatum, plebi communia eſſe, ſancitum fuit. *Liv. lib. 10. c. 6. 7. 8. 9.* Circumacta Reip. libertate Auguſtus & reliqui Imperatores pari jure uſi ſunt, in quod ſucceſſere Imperatores quoque Chriſtiani, & non minus de ſacris ac profanis leges fecere; nec Græci tantùm Imperatores à Conſtantino M. ut ex Cod. Theod. & Juſtinianeo, X. prioribus titulis C. & ex Novell. paſſim cônſtat; ſed & Germani tùm à Carolo M. prout 7. libris Capitularium ea collecta ſunt apud Lindebrogium *in vol. legum antiquarum*, tùm ab Henrico & Ottonibus, cæteriſque, quorum conſtitutiones de rebus ſacris plurimas exhibet Goldaſtus in *Conſt. Imp.* ita ut nemo tum in dubium vocaverit. Neque aliud obtinuit in veteri Judæorum Eccleſia, quæ cum ſacris & ſacerdotibus ſuis fuit ſub imperio Regum ſuorum. *Vid. Diſſ. D.* Præſidis *de Fundat. in territ. pot. Sect. 2. per tot.*

§. 6.

Imo, quid multis? omnium ab omni memoria gentium perpetuus uſus judicio ac conſenſu indubitato jus hoc, quo ſummæ poteſtatis imperio ſacra æque ac profana comprehenduntur, adeo ſtabilitum probatumque fuit, ut nullum appareat exemplum in contrarium, nulla memoria, & ne contradictio quidem ulla. Adeo ut quoties populus populo ſe dedit, æque ſacra omnia ac ſecularia alter populus dedat, alter accipiat; quemadmodum communis illa formula deditionis refertur apud Liv. *lib. 1. cap. 37. in f.* *Eſtne populus Collatinus in ſua poteſtate? Eſt. Deditisne vos populum Collatinum, urbem, agros, aquam, terminos, delubra,*

*bra, utenſilia. NB. divina humanaque omnia in meam populique Romani poteſtatem? dedimus. At ego recipio.* Unde conſtat, hæc omnia divina & humana eſſe in populi poteſtate; alioquin nec dedere populus nec recipere poſſet: nam & ideo præmiſſum erat; *Eſtne populus in ſua poteſtate?* quia alias dedere non poſſet.

§. 7.

Quis ergo probet illud Gregorii VII. qui, cùm in Imperatores inſurgeret, & Epiſcopos conſpirationis in Italia ſocios convocaret, quaſi ex ſynodo conſtituit, manu Laicorum, ut Regum &c. non eſſe beneficia Eccleſiaſtica conferenda, idq́; pro ſacrilegio fore. *c. 12. cauſ. 16. qu. 7.* tanquam manus regia profanior eſſet Clericali. Nihil omnino in toto terrarum orbe ſanctius inveniri poteſt ſummo Principe, cujus Majeſtas divinæ proxima ejusque vicaria, ipſum Numen Deumque omnipotentem, refert, vicesque ejus in terris exprimit. Hoc eſt ſacroſanctum illud in terris Numen, quo nomine vocati fuêre Impp neque hoc ſenſu indecorè; cum & ipſe DEUS iis dixerit: *Dii eſtis.* His ergo omnium maximè Jus ſacrorum cœlo commisſum eſt; adeoque illud iis eripere, id vero demum ſacrilegium ſummum videtur.

§. 8.

His itaque præſtructis, vix videtur dubii quid in hac cauſa reliquum eſſe. Inprimis vero inde apparet, res ſacras ac divini juris non minus eſſe ſub Imperio populi ſeu Principis, ac publica & profana, nec hactenus quicquam intereſſe. Sed intereſt quoad uſum, qui in genere inter homines duplex eſt, alius profanus ſeu hominum proprius, & ad degen-

dam hanc vitam conſtitutus; alius divinus, ad cultum Numinis exercendum. Eſt quidem & hic uſus hominum, ſed quo ipſi cultum Dei perſequuntur, non ſuis commodis proſpiciunt: eſt uſus hominum quo DEO ſerviunt, non quo ſibi, uti in profanis.

§. 9.

Uti ergo res profanæ ſunt vel publicæ vel privatæ, quarum illæ ad uſus Civiles ſeu profanos omnium civium ſeu totius civitatis; hæ ad ſingulorum pertinent: ita res ſacræ quoque ſunt vel publicæ vel privatæ, quarum illæ ad uſus ſacros ſeu divinos omnium ſeu Civitatis, hæ ad ſingulorum deſtinatæ ſunt. Eſtque hæc vulgatisſima diſtinctio inter ſacra publica & privata: Ita in *l. 9. §. 1. ff. ad L. Jul. Pecul. dicitur. Sacrilegi ſunt, qui publica ſacra compilaverunt, at qui privata ſacra tentaverunt, amplius, quam fures merentur.* Idque frequens eſt apud Livium qui de Numa Rege ait: *Omnia publica privataque ſacra Pontificis ſcitis ſubjecit. lib. 1. cap. 20.* Alibi vocat *ſacra publica & gentilitia, lib. 5. cap. 52.* id eſt, privatæ gentis ſeu familiæ: Eodemque ſenſu *religiones publicas & privatas,* ſeu gentis unius. *d. cap. 52.* Quin *Deos publicos & privatos. d. cap. 52.* Item *divinum publicum & ſuum, ſeu privatum. lib. 8. cap. 10.* ubi de forma devovendi ſe ait: *Ni moritur, neque ſuum neque publicum divinum pure faciet.* Denique *Dii Penates* quoque dicuntur *publici ac privati.* Ita Juſtinus *lib. 8. cap. 3.* de Philippo ait. *non Diis Penatibus publicis privatisque pepercit.* Et Decius filius invehitur in Patricios, *quod negent Plebejos publica ſacra facere poſſe, cum privata faciant;* & contendit, *plebejos Deorum magis cauſâ quam ſuâ id petere, ut quos privatim colunt, & publicè colant. Liv. lib. 10. cap. 7.*

§. 10.

Digitized by Google

§. 10.

Hæc ſacra privata frequentisſima apud Romanos fuere, ac propriè Larium nomine venerunt, unde & locus his ſacris dicatus Larariũ dictum. *Æl. Lamprid. in vita Alexandri Sev. cap. 29. & 31.* Neque deficit exemplum apud Hebræos, uti patet ex hiſtoria Michæ, quæ refertur *Judic. 17. & 18.* Ita in primæva eccleſia, ſeu tribus prioribus ſeculis, omnia ſacra fuêre privata, cum publica licita non esſent ſub Gentilibus Impp. Et talia ſunt, de quibus agitur *in Pace Oſnabr. art. 5. §. 31. & ſeqq.* exercitium ſcil. religionis privatum, quod iis in Romanæ Religionis territorio conceſſum eſt, qui id ante bellum habuerant; vel quod legatis Principum extraneorum permitti ſolet.

§. 11.

Pari ratione res religioſæ quoque, uti ſepulchra, divini juris ac nullius dicuntur, *l. 6. §. 2. ff. de Rer. Div. §. 7. eod. tit.* quæ tamen & ipſa duplicia ſunt, privata & publica. Quin regulariter hæc privata fuere; & potuit unusquisque locum religioſum voluntate ſua facere inferendo mortuum in locum ſuum. *l. 2. §. 5. ff. de Relig. §. 9. de Rer. Div.* Non dubium tamen eſt, fuiſſe & publica ſepulchra, cum nec credibile ſit omnes habuiſſe omni tempore fundos proprios, ut inferre potuerint in locum ſuum: & plurima ſepulchra in via Flaminia, via Latina, via Appia fuiſſe, & Augures ſeu Pontifices locum ſepulturæ asſignare ſolere refertur. vid. Alex. ab Alex. Gen dier. *lib. 3. cap. 2. in fin.* Roſin. *de Antiq. lib. 5. c. 39. Plut in Tib. Graud. cap. 13.*

§. 12.

Dicuntur vero ſepulchra quoque divini juris, vel



Digitized by Google

vel hoc ipſo quod non ſint Juris humani: *ſup. §. 3.* quia *naturaliter videtur ad mortuum pertinere locus in quem infertur. l. 4. ff. de Relig. & l. 4. C. ſepulch. violat.* illi quippe ultimo humanitatis officio debitus, atque adeo uſibus hominum exemtus, cum mortuus in rebus humanis & homo eſſe deſierit. Sed & Numa Rex juſta funebria æquè ac ſacra ad jus Pontificium retulit. *Liv. lib. 1. cap. 20. in f.* Nec diffitendum, apud Romanos olim acceſsiſſe ſuperſtitionem de Diis manibus.

§. 13.

Atque hæc utraque ſacra ſeu religioſa, publica, & privata, perinde juribus ac legibus civilibus reguntur & conſtant, ac profana. Et ſacra quidem privata ſunt privatorum, perinde ac dominia eorum profana; verum ad ſolos uſus ſacros, non profanos. Unde & vindicare ea ſibi poſſunt, & remediis petitoriis & poſſeſſoriis ad hos uſus tueri. *l. 1. ff. ne quid in loco ſacr.* Uti Laban furti arguebat Jacobum, quod ſacra ſua abſtuliſſe diceret. *Gen. 31. verſ. 30. & ſeqq.* Et quædam hereditas quoque ſacrorum gentilitiorum intelligitur. *Cic. pro dom. cap. 13. & Orat. Verrin. IV. circa princip. ubi de ſacris Gentis Clodiæ.* Sed & theſaurus in tali loco ſacro inventus totus eſt inventoris, perinde ac ſi in ſuo inveniſſet. *§. theſaurus 39. in princ. de Rer. Div. Cujus principium de locis propriis agit, usque ad verſ. At ſi quis in alieno.* Cui conſequens eſt, ſi alius invenerit, dimidium ad ipſum, quaſi dominum, & alterum tantùm ad inventorem pertinere. *arg. d. verſ. At ſi quis.*

§. 14.

**Similiter in rebus religioſis ſeu ſepulchris privatis, quorum tuendi cauſâ plura remedia prodita ſunt, cum**

Digitized by Google

cum petitoria, *l. 2. §. 1. §. 2. l. 7. pr. l. 19. & paſſ. ff. de Relig.* tum poſſeſſoria. *tot. tit. ff. de mort. inf.* & alia *tot. tit ff. ſepul. viol.* &c. Idemque jus theſauri eſt in ſepulchris, quod modo in ſacris privatis eſſe oſtendimus. *d. §. 39.*

§. 15.

Unde componitur disſidium illud, quod acerrimum intercedere creditur inter *d. §. 39.* & *l. 3. §. pen ff. de Jur. fiſc.* ubi theſaurus ab alio inventus cum fiſco dividendus ſtatuitur. Etenim ibi non niſi de fiſcalibus & publicis locis agitur; uti tum arg. Rubricæ, tum ex ipſo textu apparet, qui diſertè loquitur de theſauro reperto, *in locis fiſcalibus vel publicis, religioſisve, aut in monumentis, item in Cæſaris poſſeſſione.* Prædictum vero jam eſt, fuiſſe ſepulchra quoque publica, ſed & ſæpe factum fuit, ut loca religioſa cum univerſitate bonorum vacantium vel publicatorum ad fiſcum pervenerint; in quibus hoc jus omnino obtinebit.

§. 16.

Adeo deinde privatorum ſunt ſepulchra, ut dividantur in *hereditaria*, quæ quis ſibi & heredibus ſuis; & *familiaria*, quæ ſibi & familiæ conſtituit. *l. 5. l. 6. ff. de Relig.* Unde & alienari inter vivos, & per legatum ſeu fideicommisſum relinqui, & cum hereditate transferri poſſunt; atque adeo quoad uſus ſuos nativos ſeu religioſos, etiam in commercio eſſe videntur, uti profana quoad profanos Conf. *§. §. ſeqq.*

§. 17.

Quemadmodum igitur ſacra & ſepulchra privata, quoad uſus ſacros & religioſos, privatorum ſunt, ita publica populi, ſeu ſummæ, quæ populum præſentat, poteſtatis: ejusque adeo Imperio perinde ut

ut publica profana ſeu ſecularia continentur. Et de locis ſacris ac religioſis non minus quam de profanis, leges à poteſtate civili ſtatutæ & jura condita fuêre, uti ex utroque Codice Theodoſiano & Juſtianeo, ex Capitularibus Caroli M. Ludovici I. &c. aliisque jam evictum eſt.

§. 18.

Hinc certo conſtat, quo ſenſu res ſacræ & religioſæ ſint nullius, & extra commercium; ſcil. quoad uſus humanos ſeu profanos. Hoc enim eſt quod propriè dicitur eſſe in commercio, quod homines ad ſuos uſus convertere, aut ſuæ utilitatis cauſa in alios transferre poſſunt. Ideo enim inter homines & Gentes commercia mutua fiunt, & jure gentium obtinent, ut ſuis uſibus proſpicere queant, quod ad ſacra & religioſa non pertinet, & quæ proinde merito extra hominum commercium, & ſic quoad commerciorum poteſtatem uſusque hominum, nullius, ſed divini juris eſſe dicuntur, quia hominibus quidem competunt, ſed ad uſus divinos non humanos; & hominum quidem cauſa ſunt, ſed ut Deo iis ſerviant, non ſibi; ut *ſup. §. 8.* dictum. Nam & res ſanctæ quæ dicuntur, uti portæ, muri, &c. dicuntur eſſe nullius & extra commercium ac divini juris, *§. 7. §. 10. de Rer. Div. l. 1 princ. l. 9. §. 3. & ſeqq. ff. eod. tit.* etſi non tantum hominum causâ ſint, ſed & ad uſus humanos, quia tamen ſpeciali ſanctione pœnali, & ſub inſigniore pœna exemtæ ſunt hominum poteſtati, hactenus, ne violari, neque homines iis ut rebus ſuis abuti quoque queant, unde notabiliter dicuntur *quodammodo* tantum eſſe divini juris; *d. §. 7. d. l. 1. princ. voc. quodammodo.*

ſcil.

ſcil. quoad abutendi poteſtatem; & proinde hactenus quoque tantum nullius in bonis ſunt *l. 2. princ. ff. de Rer. Div. Sanctum eſt, quod ab INJURIA hominum defenſum atque munitum eſt*.

§. 19.

Eademque ratione publica propriè dicuntur, quæ populi ſunt & profana; publica enim quaſi *populica*, & quibusdam *poplica* dicuntur: Rennem. *Jurispr. Memb. 1. Diſp. 11. theſ. 4. & paſſ. (ubi ſemper ita ſcribitur, quod originem quidem veram indicat, at ſequi non attinet)* quia non tantum populo ſed & ad uſus populares, non divinos, competunt. Poſſunt tamen & ſacra publica dici, atque ita quoque dicuntur, prout ſupra jam expoſitum eſt; quia & ipſa toti populo competunt, ſed ad uſus divinos. Etenim omnia jura hominum ſunt, & hominum cauſâ; ſed alia ad uſus proprios, alia ad divinos, vel ſimiles.

§. 20.

Cum vero non ſint res ſacræ à natura, quippe quæ eas puras ac liberas & ad hominum uſus condidit, ſed ex diſpoſitione & facto hominum ad uſus divinos eos dedicantium; Quæritur jam, cui jus conſecrandi eas competat? Etenim in rebus ſacris tres actus diſtinguendi ſunt; votum, ſeparatio ad uſus ſacros, & conſecratio. *l. 2. per tot. ff. de Pollic.* Priores duo actus privati ſunt, & à quolibet patref. qui liberam rerum ſuarum adminiſtrationem habet, quin & a filiof. qui bona adventitia extraordinaria ſaltem habet, exerceri poſſunt. *d. l. 2. §. 1. junct. l. fin. C. de bon. quæ lib Nov. 117. c. 1. §. 1.* Et voto quidem perſona tantum obligatur;



Digitized by Google

ſeparatione autem res deſinit eſſe in bonis ipſius, at ſacra nondum eſt. *d. l. 2.*

§. 21.

Conſecrationis autem actus publicus eſt, & ſummi adeo Imperii, ut traditur in *l 6. §. 3. ff. de Rer. Div. Sacræ res ſunt hæ, quæ publice conſecratæ ſunt, non privatè. Et in l. 9. princ. ff. eod. tit. Loca ſacra ea ſunt, quæ publicè ſunt dedicata, ſive in civitate ſint, ſive in agro.* Eſt enim actus, quo res eximitur atque interdicitur hominum commercio, quod ſummæ & legiſlatoriæ poteſtatis eſt, unde non tantum in ſacris publicis, ſed & privatis requiritur auctoritas ſummæ poteſtatis civilis; adeo ut, *ſi quis privatum & ſua ſibi auctoritate ſacrum conſtituerit, id ſacrum non fiat, ſed maneat profanum,* ut dictum *in §. 8. de Rer. Div. & in l. 6. §. 3. ff. eod. tit.* Atque id evidenter docet *l. 9. §. 1. ff. eod. tit. Sciendum eſt locum publicum tum ſacrum fieri poſſe, cum Princeps eum dedicavit, vel NB. dedicandi poteſtatem fecit.*

§. 22.

Ut nihil adeo adverſetur textus *in §. 8. eod. tit.* ubi ſacræ res dicuntur, *quæ per Pontifices ritè DEO conſecratæ ſunt.* Et quod Ovidius canit, *Faſt. 1. Templa ſacerdotum ritè dicata manu.* Etenim illi ipſi ſunt, quibus Princeps dedicandi facultatem dedit, uti Livius *lib. 1. cap. 20.* præclare docet; *Regem Pontificem feciſſe, eique ſacra omnia exſcripta, exſignataque attribuiſſe &c.* Atq; hinc additur *in d. l. 9. §. 1. vel dedicandi poteſtatem fecit.* Princeps enim Imperium omne exercet non per ſe, ſed & per alios ſeu aliorũ miniſterio: atq; adeo uti profana per Magiſtratus ſeu officia ſecularia, ita ſacra per ſacerdotes ſeu officia Eccleſiaſtica exercentur. Quâ ratione omne

Digitized by Google

omne jus publicum, quod jus ſummi Imperii eſt; dicitur conſiſtere in ſacris, in ſacerdotibus, in Magiſtratibus. *l. 1. §. 2. ff. de Juſt. & Jure.* Hinc nihilominus tamen & ipſemet Rex Numa plurima ſacra obiviſſe dicitur *Liv. d. cap. 20.*

§. 23.

Ita & ſub Republica conſecratio facta non fuit niſi juſſu populi, a Conſule vel Imperatore, præeunte Pontifice Maximo, præfante carmen velato capite *Alex. ab Alex. Genial. dier. lib. 6. cap. 14.* ubi addit: *Injuſſu populi, juxta divinas traditiones, conſecrari ædem, terram, agrum; ſanciri nil poterat.* Deinde etiam in templi conſecratione juſſum ſenatus, & majorem partem Tribunorum plebis intervenire oportuiſſe, idque ad populum latum, & a plebe ſcitum fuiſſe, refert *d. cap. 14. princ.* Adeo omne hoc jus perpetuo a poteſtate ſumma civili pependit, etſi ejus delegatione exercitium fuerit penes pontifices, adeo ut quædam ſacra non potuerint niſi per pontifices exerceri: uti in republ. Hebræorum omnia per ſacerdotes ad hoc conſecratos fieri neceſſe fuit; quod & ipſum à Principe Reip. & legiſlatore Moſe ita ſancitum fuerat.

§. 24.

Minus rectè vero ait Grotius *de J. B. & P. lib. 3. cap. 5. §. 2.* & ſequuntur paſſim ejus interpp. *Res ſacras revera non eripi uſibus humanis.* Imo uſibus humanis ereptæ ſunt pleniſſimè, & id ipſum eſt, quo diſcernuntur à profanis, quæ uſibus humanis inſerviunt. Humani enim uſus illi ſunt, qui ad vitæ humanæ indigentias pertinent, & opponuntur uſibus divinis ſeu ſacris, qui ad uſum cultus divini ſpectant: ut proinde nihil aliud

liud ſint uſus humani, quàm uſus profani, quibus res ſacræ penitus exemtæ ſunt, & ita rectè dicuntur esſe nullius in *§. 8. de Rer. Div. & l. 6. §. 2. ff. eod. tit.* quia res nullius opponuntur ibi rebus, quæ in patrimonio noſtro ſunt, ut patet *ex princ. Inſt. eod. tit.* & clarius *ex l. 1. princ. ff. eod. tit.* ubi dicitur, *quod divini juris eſt, id nullius in bonis esſe:* in bonis, id eſt, in commodis ſeu uſibus humanis. arg. l. *49. ff. de V. S.* Rectè ergo dicitur, non, esſe nullius, ſed nullius in bonis *§. 10. de Rer. div. d. l. 1. pr. &c.* quibus reſtringuntur textus generales, ubi nullius dicuntur. *arg. l. 147. ff. de R. Jur. l. 99. §. f. de Legat. 3.*

§. 25.

Certisſimum igitur eſt, homines quidem jus proprium quoque habere in res ſacras & religioſas; perinde ut in res profanas, & illas hominum esſe, cum populi tum privatorum, ſed quoad uſus ſibi vernaculos ſcil. ſacros & religioſos, non profanos.

# Sect. III.

## De modis, quibus res iſtæ a religione liberantur.

### SUMMARIA.

*§. 1. Explicatis modis, quibus res ſacræ fiant, ſeqvuntur nunc ii, quibus res ſacra a religione liberatur & profana fit.*

*§. 2. Æde ſacra diruta, locus manet ſacer, niſi totus perierit. Item publicatione.*

*§. 3. Præſcriptione nil fit profanum, niſi immemoriali. De rebus Eccleſiæ, remiſſ.*

*§. 4. An occupatione hoſtili locus*

locus ſacer inter Chriſtianos profanus fiat? Negatur.
§. 5. Obj. L. 36 ff. de Religioſis.
§. 6. Et reſpondetur: ubi de abuſu Gentium in captivos.
§. 7. Templorum tamen violationes ipſis gentibus improbatæ.
§. 8. Q. Num hoc ex mera reverentia Deorum factum? ubi de bello ſacro Græcorum contra Phocenſes.
§. 9. Magis videtur admittendum eſſe diſcrimen inter ea quæ parti utrique ſacra, & quæ ſoli hoſti ſacra, nobis profana ſunt.
§. 10. Objicitur Cambyſis factum, qui in ſacra Ægyptia ſæviit.
§. 11. Hinc firmatur ſententia, ſacra inter Chriſtianos belli jure non fieri profana.
§. 12. Alius modus, quo facto Principis liberatur res à religione. An id jure poſſit?
§. 13. Summa poteſtas, intra fines Imperii, æque de ſacris ac de profanis ſtatuendi jus habet. Quod explicatur in ſeqq.
§. 14. Verum id ita eſſe, ne fiat deterior conditio cultus divini.
§. 15. Illuſtratur ex Pace Oſnabr.
§. 16. Idem eſſe, ſi de abuſibus ſacrorum tollendis agatur.
§. 17. An aliqua humani Imperii poteſtas ſit in conſcientias? Neg.
§. 18. Afferuntur in eandem rem plura à Thuano præclarè tradita.
§. 19. Idque pluribus aſſeritur.
§. 20. Etiam auctoritate Servatoris.
§. 21. Quamvis loca ſacra inter Chriſtianos non fiant profana, tamen victores modum ſacris ſtatuere poſſunt.
§. 22. Differre victorem ab Imperii Succeſſore.
§. 23. Sacra ſummi Principis judicio ad uſus Reipubl. & Conſervationem ac pacem redimendam converti poſſe.
§. 24. Quod exemplis Regum Judaicorum probatur.
§. 25. Et ex jure communi.
§. 26. Ulterius ex utroq; jure.
§. 27. Et perpetuo uſu Gentium.

Digitized by Google

*um: idque propriè hodie ſe*cularisatio *dicitur.*

*§. 28. Id ergo multò magis procedere in rebus Eccleſiaſticis. Has neq; ſacras neque divini juris eſſe, & quat.*

*§. 29. Amplius probatur, res eccleſiaſticas pacis cauſa uſibus Reip. impendi poſſe.*

*§. 30. Confirmatur id porro ex imperio Principis.*

*§. 31. Id fieri poſſe ex neceſſitate publica, etſi Princeps imperium in eas non haberet.*

*§. 32. Demonſtratur uſu Gentium, & bellis inter Chriſtianos & Turcas.*

*§. 33. Refellitur proteſtatio Romana contra pacem Monaſt. & Osnabr.*

*§. 34. Oſtenditur, quam juſta, valida, ac ſancta Pax ea fuerit.*

*§. 35. Afferuntur ſumma capita proteſtationis*

*§. 36. Oſtenditur brevibus quam illa vana ſint.*

*§. 37. Et quam dira ea proteſtatio poſt 30. annorum clades, cædes, & vaſtitates.*

*§. 38. Quid de rebus non ritè conſecratis? & concluſio.*

§. 1.

ITa ergo expoſitâ vera ac vernaculâ ſacrorum, eorumque quæ divini juris dicuntur, indole, naturalique ratione, oſtenſoque, ſacra publica contineri imperio civili, eique adeo competere ſummum jus conſecrandi, etiam privata; in proclivi jam eſt ſtatuere, quibus modis ſacra inde jure evocentur, aut aboleantur, ſeu quibus modis res ſacræ à religione liberentur, fiantque adeo puræ, vacuæ ſeu liberæ; Purus enim locus dicitur, *qui neque ſacer, neque religioſus, neque ſanctus eſt, ſed ab omnibus his nominibus vacuus: l. 2. §. 4. ff. de Religioſ.* & liberari religione ſacris inde evocatis, *d. l. 9. §. 2. ff. de R. Div.*

§. 2.

Primum igitur ædes quidem non deſinit eſſe

ſacra

ſacra, etſi diruta ſit. *§. 8. in fin. de R. D. l. 6. §. 3. ff. eod. tit.* ut dictum *Sect. I.* Verum totius tamen loci interitu ſacra quoque extingui dubitandum non eſt; uti ſi chaſmate, alluvione, aliisve modis perierit, cum ſacrum eſſe nequeat, quod non amplius extat. *arg. l. 7. §. 5. in fin. ff. de Acq. Rer. Dom. arg. l. 2. ff. de uſufr. princip. Inſt. eod. tit. arg. l. 36. ff. de Religioſ.* Publicatione vero non item; cum bonis alicujus ad fiſcum delatis, non poſſit plus ad hunc tranſire, quam ille habuit. *l. 20. pr. ff. de adq. Rer. Dom.*

§. 3.

Deinde præſcriptione quoque immemoriali aboleri ſacra fatendum eſt, ſi verè ſit immemorialis, id eſt, cujus initii memoria non extat, quippe quæ naturali jure ac ratione, quicquid jurium fuit, extinguit. Reliquæ vero præſcriptiones, etſi centum aut multò plurium annorum ſint, nihil officient, quia quod divini planè juris eſt, nec præſcriptione acquiri poteſt *l. 9. ff. de uſucap. d. §. 2. eod. l. junctò §. 2. de Inut. ſtip. l. 1. §. 9. ff. de obl. & act.* &c. Semper tamen excepta præſcriptione immemoriali *l. 1. de præſcr. in 6.* Rebus tamen Eccleſiæ 40. annorum præſcriptionem obeſſe, exceptâ Romana, cui 100. demum anni opponuntur, vulgatiſſimum eſt; modo res ſoli ſint. *Carpz. P. 2. conſt. 5. def. 1. & ſeqq.*

§. 4.

Id vero jam maximè dubium videri debet. Num juſtum, ut & hoſtili occupatione deleatur loci religio? Id quidem Jure Romano, quin & uſu Gentium ſatis conſtat, ut explicatum id eſt, rationesque additæ, quod Numina cuiq; Genti propria ac peculiaria fuerint, quæ proinde aliis Gentibus non fuêre ſacra ſed profana. *Sect. I.* Verum ex his ipſis rationibus apparet, con-

Digitized by Google

contrarium inter Chriſtianos omnesque veri DEI cultores tenendum eſſe. Cum enim cultus DEO vero & omnipotenti debitus, univerſalis,& omnium hominum ac Gentium communis ſit, omnes, etiam hoſtes, ad illum obligantur, nec ſine ſumma Numinis injuria illa, quæ eò dedicata ſunt, ab ullo hominum profanari & violari impune posſunt; Hæc enim ubique divini juris & illius Dei ſunt, qui omnibus & omnium æque DEUS agnoſcitur; qui colendus ab omnibus eſt, non profanandus: nec evocari è gente in gentem poteſt, cujus ubique Numen præſens eſſe fatemur: & cui proinde quicquid conſecratum eſt, omnium gentium ac hoſtium quoque judicio ſacrum eſt.

§. 5.

Neque obſtat alia ratio relata *in l. 36. ff. de Religioſ.* quod capta ab hoſte terra tota in ſervitutem ita redigatur, ut liberi homines quoque ſervi fiant; atque adeo omne territorium, & quicquid publice privatimque in eo fuit devictorum, plenisſimo jure cedat hoſtium prædæ; ut Scipio Africanus dicebat Maſinisſæ de Syphace victo: *Syphax P. R. auſpiciis victus captusque eſt: Itaque ipſe, conjux, regnum, ager, oppida, homines qui incolunt, quicquid denique Syphacis fuit, præda populi R. eſt.* Liv. *lib. 30. c. 14.*

§. 6.

Enimvero uſum hunc Gentium excesſiſſe modum juris naturalis, atque abuſum quendam fuiſſe in hoc more Gentium, quo capti ita ſervi hoſtium fiebant, ut impunè occidi potuerint, etſi in poteſtate esſent, oſtendit Perilluſt. Præſes *Diſp. de Jure victor. diverſo à jure belli.* neque adeo id fas belli aut victoriæ, ſed næ- [illegible] vum

vum quendam fuiſſe, etſi Hebræi quoque eo uſi fuerint: quippe quibus talionis jure id licitum, quin aliquando & ſpeciali juſſu divino ob ſcelera hoſtium injunctum erat. Atque adeo inter Chriſtianos ſenſim mos ille abolitus eſt.

§. 7.

Sed & inter gentes ipſas tamen, & inprimis à Romanis, improbatæ ſunt violationes templorum & ſacrorum etſi armis captorum, & pro ſacrilegio habitæ. Adeo ut Diodorus Siculus arguerit eo nomine Pœnos, tanquam peculiaris & familiaris ipſorum moris ac ſceleris: *Adeo* (inquit verſio) *crudeli impietate cæteris mortalibus hi Barbari* (ſcil. Pœni, capto Selinuntio metuẽtes, ne incluſi templis, ea ac unâ ſpem prædæ cremarent) *præcellebant, cum alii ne quid nefariè in Numen committant; confugientes ad templa impunitate donent: Pœni ratione contraria ab hoſtibus ideo ſibi temperaverint, quo fana Deorum ſacrilegis manibus deprædarentur. lib. 13. cap. 57.* Inprimis autem improbatum id fuit, ubi ſacra victoribus communia fuere. Dignum memoriâ eſt, quod Livius de Fulvio cenſore retulit, qui cum ædem Fortunæ Equeſtri Romæ voviſſet, ejus exornandæ causâ partem tegularum marmorearum, quibus ædes Junonis in Brutiis tecta erat, inde ablatas Romam miſit, diſſimulato ſacrilegio. Sed re compertâ ipſe Cenſor accerſitus, graviſſima cenſurâ ſtrictus ac laceratus, tegulæ ex SCto reportatæ, & piacularia Junoni fieri decretum fuit. Liv. *lib. 42. cap. 3.* Ubi & argumentum à communionibus ſacris inter alia in Senatus exprobatione ita habetur: Eo facto *obſtringi religione populum R. ruinis templorum templa ædificantem; tanquam non iidem ubique*



Digitized by Google

*Dii immortales ſint, ſed ſpoliis aliorum alii colendi exornandique.* Etenim Juno & Romæ religioſè colebatur, Vejis eò translata, *ut ſupr. dictum.* Similiter Cambyſes, quòd occupatâ Ægypto fana dirui jusſiſſet, & ad templum Jovis Ammonis expugnandum exercitum miſiſſet, dicitur, *ſacrilegia patraſſe, cum contemtu religionis etiam adverſus Deos graſſatum fuiſſe, & exercitum tempeſtatibus & harenarum molibus oppreſſum interiiſſe.* Juſtin. *lib. 1. cap. 9.* Alia exempla quam plurima, quibus idem oſtenditur, accumulat Grotius *de J. B. & P. lib. 3. cap. 12. §. 6. 7.*

§. 8.

Unde dicendum videtur etſi Gentibus ea ſederit ſententia, loca ſacra ab hoſtibus capta fieri profana; ea tamen non obſtante tantam remanſiſſe Deorum reverentiam, ut quicquid in loca ipſis dicata hoſtiliter actū fuit, pro im̃ani ſcelere ac ſacrilegio habuerint. In bello Phocenſi novennali, quod, quia ex cauſa vindicandi ſacrilegii, ſpoliato templo Delphico, gerebatur, bellum ſacrum dixère, Philippus contra Phocenſes Dux electus juſſit milites omnes laureas, tanquam Apollinis inſignia gerere, quibus conſpectis ſine prælio ſola facinoris conſcientiâ fuſi fugatique ſunt, eaque res Philippo tantam gloriam peperiſſe dicitur, ut Diis proximus haberetur: *Iſtum vindicem ſacrilegii, illum ultorem religionum, quod orbis viribus expiari debuit, ſolum qui piacula exigeret, dignum exſtitiſſe.* At cum ipſe deinde urbibus Græciæ ſubactis fana quoque ſpoliare non dubitaret, neque ſacris parceret, non minus Ipſum quam antea Phocenſes ſacrilegii reum peregerunt: de quibus omnibus graviter Juſt. *lib 8. cap. 3. & ſeqq.* Atque id plenius patet ſup. ex allegatis

§. 9.

Digitized by Google

§. 9.

Quæ quidem non ſatis inter ſe convenire videntur, ſacrilegium fieri in rebus quæ profanæ ſunt, niſi diſcrimen admiſſum fuerit inter ea quæ communia & utrique parti ſacra, & inter ea quæ ſoli hoſti ſacra, nobis profana ſunt: In his, ſi jus omne hoſtium victoriâ extinctum fuerit, nihil ſacri vel divini juris reliquum eſt: ſecus ac in ſacris communibus: abolitâ enim per occupationem bellicam conſecratione hoſtili, relinquitur noſtra; quia eadem numina, & quicquid adeo iis dicatum eſt, nobis quoque ſimiliter ſacra ſunt, non profana: quod diſcrimen etiam obſervat Grotius *de J. B. & P. lib. 3. cap. 12. §. 6.*

§. 10.

Nec movet exemplum Cambyſis, quem ſacrilegii reum poſtulant Auctores, quòd ſacra Ægyptia violaverit, *ſupr. §. 7.* quæ tamen ipſi ut Perſæ, ſacra non fuêre, quia Perſæ Solem unum Deum eſſe credunt. Juſt. *lib. 1. cap. 10.* Curt. *lib. 4. cap. 13.* Enimvero ad Solem omnes Gentium Deos referri, eruditè diſſerit Macrob. *Sat. lib. 1. cap. 17. usque ad cap. 24.* Et Perſis multos Deos fuiſſe, teſtatur Strabo *Geogr. lib. 15. cap. 14.* & agnoſcit Darius, Deos Imperii Præſides memorando, apud ipſum Curt. *d. c. 13. & cap. 14.* ubi precatur non ſolum per ſolem & ſacrum ignem, ſed & per alios Deos patrios: idque probat Selden. *de Dis Syr. Syntagm. 2. cap. 8. pag. 320.* etſi Juſtinus *d. loc.* unum Solem; & Strabo quoq; *d. lib. 15. cap. 11.* unum Martem iis coli aſſerat. Agunt enim illi de cultu præcipuo. Sed nec Martis, nec Jovis alıud Numen eſſe quàm Solem, docet Macrob. *d. lib. 1. cap. 20. & cap. 23.* In primis verò Jovis (cujus ædem quoque invaſit Cambyſes) numen Babylo-

loniis (quorum Rex erat Cambyſes) ſub nomine Belis cultum fuiſſe, pluribus exponit Selden. *d. loc. cap.* 1. notumque eſt, illud, quod ex Orpheo affert Macrob. *d. l.* 1. *cap.* 18.

εἷς ζεὺς, εἷς ᾅδης, εἷς ἥλιος, εἷς διονύσος.

§. 11.

Qua ratione dicendum quoque omninò erit, inter Chriſtianos omnes, cùm omnia templa DEO vero, quem omnes colunt, ſacra dicataque ſint, nunquam illa belli victoriæve jure deſinere eſſe ſacra, neque adeo inter eos Jus illud Romanum allegari poſſe

§. 12.

Alia autem longè quæſtio eſt, Quid ille, cujus Imperium eſt, in res ſacras ſtatuere, & maximè, an & quat. liberare eas a religione, & ad alios uſus convertere poſſit? quæ foret quarta ſpecies liberandi res a religione. Equidem certa regula eſt, non poſſe ab eo deſtrui ſacra, templa &c. non quod non habeat in ea Imperium æque ac in publica profana; ſed quia ea res excedit fines Imperii: nam nec publica profana ipſe vaſtare & deſtruere poteſt; quia imperium conſtitutum eſt ad conſervandum & tuendum, non ad perdendum: neque in diſceptationem id trahi poteſt.

§. 13.

Verum, cum ex hactenus traditis conſtet, Imperium ſummæ poteſtati æquè competere in ſacra ac in profana; conſequens eſt, eidem quoque intra fines Imperii de utriſque ſtatuendi facultatem, atque adeo omnia illa agendi jus eſſe, quæ ad tuendam rempubl. in ſacris & profanis pertinere viſum ipſi fuerit: his enim

Digitized by Google

enim finibus omnis Imperii vel ſummæ poteſtatis ratio concluditur & abſolvitur: quæ quid aliud eſt, quàm tutela civitatis; finisque ejus, quàm ſalus, pax, & ſecuritas populi. Quod ita *LL. 12. tabb.* expreſſum fuit: *Salus populi ſuprema lex* eſto.

§. 14.

Ex his quæ hact. & in *Sect. 2.* expoſita ſunt pleniùs, hæc quaſi conſectaria oriuntur. Hinc enim rectè infertur; ubi de modo vel ratione extrinſeca cultus divini agitur, Imperii ſeu civilis poteſtatis eſſe de eo ſtatuere; modo ne conditio cultus divini fiat deterior. Ita poteſt modum templorum pro re nata vel reducere, vel augere, vel aliàs immutare, ſi alius commodior, expeditior, vel melior exercitii ſacri modus ſit, idque evidenti ratione appareat.

§. 15.

Qua de cauſa ita quoque id ſancitum eſt in Pace Osnabr. *art. 5. §. 30.* ubi deciditur, jus reformandi cohærere Imperio civili, ſeu, quod in Imperii Statibus idem, ſuperioritati territoriali, adeoque non poteſtati Clericorum: hæc enim ſola quæſtio, de qua contentio erat, ibi deciditur; adeòque contra Clericos, non contra ſubditos: de his enim alia mox regula ſeu norma ſubjicitur *§. 33. & ſeqq.* de quo mox.

§. 16.

Ex eadem ratione ſequitur, ſi agatur de abuſibus ſacrorũ tollendis, id quoque arbitrium Imperii ſeu ſummæ poteſtatis eſſe. Ea enim eſt pars præcipua reformationis, ejusque complexu in primis continetur. Atque hæc reformationis in Imperio factæ cauſa pluribus in locis fuit, ut abuſus in eccleſiis, & maximè in Mo-

naſteriis inter Clericos & Monachos tollerentur. Quod cum illi refractarii ac rebelles inexpiabile nefas ac ſacrilegium eſſe clamarent, immanem in ſe crudelitatem ſævitiamve exerceri calumniarentur, turbas ideo in Imperio cierent, aliosque Principes in ſuos animarent, juſſi ſunt officio cedere, quæ omnia ex actis publicis conſtant. Atque id jus Pace Osnabr. ſuperioritati territoriali quaſi poſtliminio vindicatum, eoque illi Reformatores abſoluti ſunt. Nullibi vero unquam ſubditi quoque prætextu reformationis ob religionis confesſionem expulſi, aut male multati, aut conſcientiæ coactæ vel excruciatæ fuerunt, neque hoc pro jure reformationis habitum, aut ſub eo comprehenſum vel intellectum fuit: unde perperam tale quid ex jure talionis defenditur, ut quidam faciunt. vid. *Jus Publ. D. Præſid. cap. 18. §. 31.*

§. 17.

Id enim è contrario certum eſt, nullum eſſe imperium in conſcientias, & omnium longisſimè id excedit fines poteſtatis humanæ: Etenim cum conſcientia ne quidem ſit in noſtra ipſorum poteſtate, nedum in alterius eſſe, concipi poteſt. Non eſt illa res voluntatis noſtræ, quæ & noſtro arbitrio mutari, & alterius parére poteſt; ſed res intellectus, quem formare aut necare humanæ opis non eſt. Non magis itaque hominis eſt, conſcientiam vel alterius cogere vel propriam refingere, quam vel ipſe ſtatuere poteſt, vel alii ſtatuendum injungere, bis bina eſſe centum, vel vem eſſe atram. Philippus Arabs Chriſtianus fuit, *Cuſpin. in Philippo Arab.* ſed ſacra Imperii, quod ferè totum adhuc gentile erat, non mutavit; At mutavit Conſtan-

ſtantinus M. non coactis civibus, ſed quia tum major pars jam erat Chriſtiana.

§. 18.

Thuanus vir ut eruditione, judicio, ac ingenio incredibili, ita fide ac candore pari, provocans ad experientiam & geſta temporum, quæ nemini uni magis comperta fuêre quàm ipſi, ita in epiſtola nuncupatoria operibus ſuis præmiſſa ſcribit: *Experientia ſatis edocti ſumus, ferrum, flammas, exilia, proſcriptiones, irritâſſe potiùs, quàm ſanâſſe morbum menti inhærentem: ad quem proinde curandum non iis, quæ in corpus tantùm penetrant, ſed doctrinâ & ſedulâ inſtitutione, quæ in animum leniter inſtillata deſcendit, opus eſſe: alia quippe omnia pro arbitrio civilis magiſtratus, atque adeò principis ſanciuntur; ſola relligio non imperatur, ſed ex præcepta veritatis opinione, accedente divini numinis gratiâ, bene præparatis mentibus infunditur. Ad eam cruciatus nihil valent, quin obfirmant potiùs animos quam frangunt aut perſuadent: quod de ſua illa ſapientia tam magnificè prædicavere Stoici, hoc nos multo juſtius de religione* dixerimus. Et in ſequentibus prolixè rebus ipſis id commonſtrat, tum ex Auguſtino rem præclarè deducit, ex quo in Canones id relatum eſt: deinde ex more & ſententia primævæ Eccleſiæ, quæ contenta fuit excludi Hæreticos ab eccleſia, idem demonſtrat, oſtenditque, quàm Illa, & pii Epiſcopi, ac inter eos B. Martinus (quem Sulpit. Severus *lib. 2. Hiſt. eccleſ. circa A.C. 386. virum dicit plane Apoſtolis conferendum*) inde abhorruerint, etiam in cauſa Priſcilliani, exitiabilis doctrinæ auctoris, & quantoperè factum reliquorum Epiſcoporum deteſtati fuerint; idque ex re-

la-

latione ipſius B. Ambroſii; cujus hæc verba exhibet: *Cum vero ex furialium iſtorum Epiſcoporum ſententia Maximus* (tum Imperator) *poſtea decreviſſet Tribunos ſumma poteſtate armatos ad Hiſpanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehenſis vitam & bona adimerent, idem B. Martinus apud eum tenuit, ut decretum revocaretur.* Deinde Sulpitium Severum *d. lib. 2. circa fin.* ſuæ ætatis Epiſcoporum violentiam, ſecutasque inde in eccleſia & miſera plebe Dei calamitates deplorantem, *d. lib. 2. circa fin.* exhibet, & inde agnoſcit imaginem temporum pueritiæ ſuæ. (ſub Henrico III.) Hinc laudat Ferdinandum I. ut ſapientisſimum Principem, qui Pacem religionis ſanciverit; tum incidit in ea, quæ contra Vallenſes, homines innocentes, ſimplices, & conſcientiæ ſuæ tenaces, horrenda immanitate & truculentisſimè acta fuêre, pluraque alia lectu perdigna in eam rem affert vir pius, ac cordatus, & ingenuus, quibus vim a conſcientiis abeſſe debere evincit.

§. 19.

Nec poteſt quisquam aliter ſentire; niſi immanisſimos illos & ſæviſſimos primæ eccleſiæ perſecutores ac Tyrannos pari ratione abſolvere, velit, quorum in Martyres patrata omnia comprobare, quin laudibus extollere eos oporteret. Illi enim perſecutores non minus perſuaſi de ſua religione, ejusque zelo accenſi fuêre, quin longè plus cauſæ ipſis fuit contra Chriſtianos ſæviendi, à quibus tota religione, omnibusque caſtris disſidebant, cum Chriſtianis inter ſe de cultu veri Dei conveniat, quin inter eos, qui 4. conciliis Catholicis, quæ veræ ac ſinceræ Eccleſiæ Catholi-

li-

licæ, poſt DEI verbum, unica norma ac regula ſunt, & jure habentur; (vid. *Nov. 115. c. 3. §. 14.* & *cap. 4. §. 8. junct. l. 7. §. 4. C. de ſumm. Trin.* Diſp. *D. Præſ. de jure circa Hæret. §. 5. & ſeqq.*) ſubſcribunt, lis magis ſit de auctoritate hominis vel humana, quam de cultu DEI, ſcil. lis inter Imperium & ſacerdotium, quæ factionibus Gibellinorum & Guelphorum, ejusdem religionis hominum, cruentata adeò ac funeſtata fuit.

§. 20.

Sanè, quàm inviſa res ea ſit ipſi ſanctiſſimo Servatori, patet ex eo, quod tantoperè abominatus fuit factum Phariſæorum, eorumque ſtudium Proſelythos, id eſt, ſocios religionis ſuæ, quærendi: cum tamen iis nec vis ulla fieret, & ab idolatrico illos volentes ad veri DEI cultum converterent. Quid ergo ſtatueret de his, qui vero DEO ac Servatore imbutos atque ad amusſim veræ eccleſiæ Catholicæ, ſeu 4. Conciliorum formatos, ſui commodi, non divini cultus causâ, ad ſua ſacra, vi ac martyriis, fuſoque in immenſum hominum ac Chriſtianorum ſanguine, perpellere tantoperè laborant, & aliàs perpetuos hoſtes profitentur; ut nihil plane reliquum ſibi fecerint, quo Phariſæis, quo ſæviſſimis eccleſiæ Perſecutoribus iraſci posſint. Quæ non aliter quàm commendandæ pacis religioſæ causâ, quæ Palladium Imperii eſt, dicta ſunto. vid. *Jus Publ. D. Præſ. d. cap. 18. §. 28.* Perſequemur jam reliquos modos liberandi res à religione.

§. 21.

Etſi verò demonſtratum jam ſit, loca bello capta inter Chriſtianos & veri DEI cultores non fieri pro-

ſana; at victoris tamen jam arbitrium eſt, modum ſaeris ſtatuere, adeoque & ſua ſacra, ſi velit, prioribus ſurrogare: Cum enim jure victoriæ deſtructo priore Imperio novum ipſe armis quæſiverit, jam ipſius eſt ſtatum publicum in ſacris profaniſque formare, non abolendo cultum Numinis, ſed prout è re publica vel divina viſum fuerit, inſtituendo. Quæ res facit, ut vel nova templa novis ſacris extruere, vel veteribus illa inferre, aliquando etiam priora ad alios uſus convertere queat; modò æquè cultui divino ex victoris populi judicio, proſpectum ſit. Ita enim & Romani evocatione Sacrorum non abolevêre cultum Deorum, ſed vel eos tranſtulerunt in alias ſedes, uti in ſuam urbem, vel ſuos iis ſubſtituerunt, vel hoſtibus, quibus ipſi infenſi erant, Deos, quos ipſis iratos putabant, reliquerunt. Uti exempla Sect. I. teſtantur.

§. 22.

Unde plurimùm intereſt inter victorem & Imperii ſucceſſorem. Hic enim in idem Imperium, eundemque Reip. ſalvæ ſtatum ſuccedit; eumque adeo in ſacris profaniſque tueri oportet: neque ex ſucceſſione plus juris conſequitur, quàm fuit deceſſoris: de cujus jure reformandi ejuſque finibus dictum eſt ſup. & dicetur adhuc deinceps.

§. 23.

Præterea dubitandum non eſt, quin ſumma poteſtas diſponere quoque de rebus ſacris poſſit, pro ſummis neceſſitatibus publicis, uti ad redimendam pacem, defenſionem Reip. &c. Cum enim ſacra etiam in contentionem bellicam veniant, ob ea bella gerantur, ipſa pariter eventus armorum ſequantur, & jure



Digitized by Google

belli & victoriæ amiſſa hoſtium fiant; longè magis equidem, quod armis poteſt, etiam pace ac transactione fieri poterit: & quæ cum interitu civitatis peritura eſſent, pro conſervatione ejus impendi. Neque ſanctior ullius oblationis votique uſus intelligi poteſt, quam remp. ab interitu defendi, pacem feſſa armis & nutante rep. redimi, laborantem periculis civitatem ſervare, & ipſa ſuòmet pretio ſacra, quæ ipſa pars civitatis & Imperii ſunt, asſeri, atque ab exitio vindicari.

§. 24.

Ita ſanè in republ. & eccleſia quoque Judaica veteri fecerunt Reges, etiam piisſimi, ut, cum immineret cervicibus hoſtis gravis ac potens, qui non aliter propulſari videbatur poſſe, theſauros quoque DEO ſacratos templo ablatos hoſti, etſi Idololatræ, obtulerunt, uti id patet exemplo Regum Judeæ, Aſſa, *1. Reg. 15. 9. 18.* Joas *2. Reg. 12. v. 18.* Achas, *2. Reg. 16. v. 8.* Hiskiæ. *2. Reg. 18. v. 15.* &c. qui potentisſimos tum Syriæ Reges, hac pecuniâ ſacrâ ab invaſione & obſidione urbe, & quaſi à jugulis ſuis arcuerunt, aut fœdere ac pace ſibi conciliarunt.

§. 25.

Idque eſt, quod notisſimo quoque jure proditum eſt; rem ſacram profanam fieri poſſe. Ita dicitur *in l. 83. §. Sacram. 5. ff. de verb. obl.* ibi: *quamvis ſacra profana fieri poſſint.* Et mox: *Si rurſus lege aliqua res ſacra profana eſſe cœperit.* Item in *l. 137. §. 6. ff. eod. tit.* de re ſacra dicitur, quod *jus hoc mutari, & id, quod nunc impoſſibile eſt* (ut res ſacra, quæ divini juris neque in commercio eſt, vendi queat) *poſtea poſſibile fieri.*

ri, adeoque profana. Quod idem dicitur in *§. 2. de Inut. ſtip.* nec dubii juris eſt. Atqui ſi res ſacra profana fieri poteſt, certè non alia juſtior & major cauſa eſt, cur poſſit, quàm Reip. pax atq; tranquillitas. Cujus autẽ auctoritate fiet profana, & liberabitur à religione? Id additur in *d. l. 83. §. 5. verſ. Nec revocantur.* ſcil. *lege aliqua*, adeoque à poteſtate civili & legislatoria, cujus imperio id continetur, *ut oſtenſum Sect. 2.*

§. 26.

Atque ideo lege civili permiſſum eſt, vaſa quoque ſacra vendi, oppignorari, ſolvique poſſe pro redemtione captivorum hominum privatorum, quin, ſi non neceſſaria ſint ad uſus ſacros ſed alia ſufficiant, etiam ad æs alienum eccleſiæ ſolvendum, cauſâ cognitâ ea alienari. *Nov. 170. c. 10.* Quod & jure Canonico aſſeritur, & à B. Ambroſio graviter defenditur *in c. Aurum. 70. cauſ. 12. q. 2.* & in primis oſtenditur, majoris multò pietatis eſſe, ad optimos uſus ea impendi, quàm ſterilia eſſe.

§. 27.

Sed nec unquam inter Gentes ambiguum fuit, de ſacris diſponere poteſtatem civilem poſſe. Plutarchus *in Tib. Graccho. cap. 22.* perbenè inquit: *Tam ſacroſanctum nihil eſt, quam quæ Diis dicata ſunt donaria: nemo tamen unquam prohibuit populum his uti, hæc mutare, ea transferre uti voluerit.* Idque pluribus exemplis ac monumentis illuſtrat Grotius *de Jure Bell. & Pac. lib. 3. c. 5. §. 1. num. 3.* Ubi inter alia ad rem facit, quod ex Seneca Patre affert; qui ait: *Pro Republ. plerumque templa nudantur, & in uſum ſtipendiorũ dona conflamus.* Et ex Trebatio JCto: *Profanum quod ex religioſo vel ſacro in hominum uſum*

*ſum proprietatemque converſum eſt.* Idemque liquidò probant formulæ illæ deditionis, quarum pridem injecta eſt mentio *Sect. 2. §. 6.* quibus quilibet populus ſui juris, ſacra æquè ac profana alii populo dedere conſuevit; uti populus Collatinus, *delubra, divina humanaque omnia. Liv. lib. 1. c. 37.* Populus Campanus, *urbem Capuam, agros, delubra DEUM, divina humanaque omnia. Liv. lib. 7. cap. 31.* Iterumque poſtquam deſciverant. Liv *lib. 26. cap. 33.* In eandem formulam convenit Regi Thebano cum hoſtibus, qui deinde ex ea apud Plaut. *in Ampytr. Act. 1. Scen. 1.*

*Deduntque ſe, divina humanaque omnia, urbem & liberos.*

Atque hæc eſt quæ propriè, voce hodie inventa ac recepta, *ſecularisatio* dicitur, de qua doctisſimam Diſputationem conſcripſit *Vir Excell. Dn. Marcus Rhode, Facult. Jurid. Senior, ac Codicis Profesſor meritisſimus.*

§. 28.

Quod ſi igitur de ſacris, iisq; rebus quæ divini planè juris ſunt, id verum eſt, nemini in mentem venire poteſt, ut de rebus aliis, ſeu terris eccleſiaſticis, quæ Deo conſecratæ non ſunt, dubitet, quin ei, cujus imperium eſt, intra ejus fines de iis ſtatuendi poteſtas ſit: quippe quæ nec ſunt divini juris, niſi quis dixerit, eo ſenſu eſſe quo & res ſanctæ *quodammodo* divini juris dicuntur: *ſup. ſect. 2. §. 18.* neque extra commercium, niſi quia publica ſunt; ſcil. Eccleſiæ, quæ eſt pars Reip. ac Imperii. *ſect. 2. §. 5.* Hæc ergo bona eccleſiaſtica ideo ſaltem alienari nequeunt, quia publica ſunt, nam nec publica profana posſunt; non aliâ cauſâ, quàm quod legibus publicis eorum alienatio

tio interdicta eſt, nec quod publicum ſeu populi eſt, alius invito populo alienare poteſt.

§. 29.

Unde id primum certiſſimum eſt, quibus caſibus ipſæ res ſacræ & divini planè juris, alienari poſſunt, multò magis res eccleſiaſticas poſſe. Cum igitur demonſtratum jam ſit, pacis publicæ causâ terras cum omnibus ſacris dedi poſſe nihil dubii remanet, quin multò magis bona eccleſiaſtica poſſint. Et, cum Imperium civile à Natura conſtitutum ſit ad tuendam & conſervandam remp. non poteſt ambigi, quin rerum harum alienatio, ſi ad reip. pacem & ſecuritatem requiri viſa fuerit, rata planè ac valida ſit. Enimverò, notiſſimum eſt, Imperium ſeu Imperatores legibus latis certum alienandi res eccleſiaſticas modum præſcripſiſſe, & pro utilitate eccleſiæ alienationem earum causâ cognitâ permiſiſſe, ut pâtet *ex l. 17. C. de SS. Eccleſ. Nov. 120. c. 1. & ſeqq.* Gudelin. *de jure noviſſ. lib. 6. cap. 14.* Cujus igitur rei facultatem aliis lege dare potuerunt, eamne ipſi non habent? Et quod pro utilitate Eccleſiæ aliis permittere potuerunt, id ipſi pro conſervatione totius Reip non poſſunt? cujus publicâ ſalute omnium partium in ſacris & profanis ſalus & ſecuritas comprehenſa eſt.

§. 30.

Sanè cum ſalus & pax Reip. ſit ultimus Imperii finis, ſumma rerum, compendium omnium bonorum, ac faſtigium publicæ felicitatis ac ſocietatis, non poſſunt bona eccleſiaſtica juſtiùs & ſanctiùs, aut ad uſus magis pios impendi, quàm redimendæ pacis & ſecuritatis publicæ causâ; ſi illam aliter obtineri non poſſe viſum

Digitized by Google

ſum fuerit: quod vel ex ipſius B. Ambroſii loco jam ante *ex c. 70. cauſ. 12. q. 2.* allato intelligi poteſt.

§. 31.

Imo eſto (quo tamen nihil vanius eſt) non eſſe Imperio jus in res eccleſiaſticas, adhuc tamen bello orto arbitrium pacis de omnibus, quæ intra fines imperii ſunt, & quæ in contentionem armorum & diſcrimen belli venerunt, penes eum eſſe, cujus eſt ſumma poteſtas, & jus belli ac pacis, nemo quiſquam ſobrius negavit.

§. 32.

Neque uſum Gentium exemplis, quorum jam copiæ ante adductæ ſunt, ulterius propugnare opus eſt. Omnium inſtar eſſe poteſt, quod præ oculis omnium eſt, in bellis quæ inter Chriſtianos & Turcas geſta ſunt, uti plurima fuere pluribus retrò ſeculis: etenim iis tot terræ, Principatus, regna integra, cùm omnibus ſacris, vel armis ab infeſtiſſimo hoſte extorta, vel pace & transactione ipſi ceſſa, atque in manus & ditionem tam impiæ religionis dedita fuere; neque tamen ulli hominum in mentem venit, ſummos Principes, inter quos bellum fuit, non potuiſſe ſuo jure bellum ita ut factum pace finire; &, cùm moto bello, ſe, urbes, agros, cives, templa, ſacra, & divina humanaque omnia, totamq; rempubl. in ambiguam adeò Martis aleam, eventuum pericula, armorumque diſcrimen conjicere, ac bello de iis contendere fas fuerit; non potuiſſe etiam eodem jure de iis tranſigere, & pace tali tot malorum, calamitatum, mortium, exitiorum, formas extinguere, eaque à cervicibus ſuis, à capite, à Republ. depellere.

§. 33.

§. 33.

Unde nihil magis abhorrere poteſt à ſenſu communi, quam famoſa illa Proteſtatio, quæ extat apud Lundorp. *Tom. 6. Contin. 2. lib. 3. cap. 7. fol. 423.* & apud Limn. *Add. 2. ad lib. 1. cap. 12. pag. 229.* & ad *Capit. Ferdin. IV. art. 2.* ac Româ emiſſa fuit contra Pacem Monaſterienſem & Osnabrug. qua pax conſcientiis reddita, & poteſtas civilis in res Eccleſiaſticas, de quâ indè ab Henrico IV. per 6. ſecula lis inter Imperium ac ſacerdotium funeſtiſſimis motibus ferbuerat, & quâ partem dimidiam, eamque longè optimam imperio detractam eſſe, teſte Conringio, credebatur, poſtliminio reſtituta fuit.

§. 34.

Illud verò pactum erat, quo non terræ hoſtibus ceſſæ, ſed legitimis dominis aut relictæ aut reſtitutæ: non ſacra hoſtibus dedita, ſed ſua Statibus ac civibus Imperii, uti ante bellum fuerant, ſervata; non abolitus veri DEI cultus, ſed ad obruſſam divinæ legis, judicio juſti terrarum Magiſtratus, exactus; non evocata ſacra, ſed eodem legitimo judicio emendata; denique bona publica uſibus publicis, quibꝰ exemta quidem videbantur, aſſerta, at ſacris & cultui divino nihilominus ita conſultum & proſpectum fuit, ut ſacris neceſſitatibus nihil penitùs deceſſerit. Hanc vero curam & vigiliam incumbere ſummæ Imperii poteſtati, ut operam det, ne cultus divini exercitium deficiat, ſegneſcat, aut langueat: quibus verò modis, locis, &c. illud optimè & comodisſimè effici poſſit ac debeat, judicium eſſe ejus, cujus loci imperium eſt, demonſtratum jam fuit tot. Sect. 2.

Quid

§. 35.

Quid verò cauſatur illa proteſtatio: Quatuor inprimis. 1. Septenarium Electorum numerum ſedis Romanæ auctoritate olim conſtitutum, ſine ejus beneplacito non potuiſſe augeri. 2. Pacem de rebus Eccleſiaſticis ſine ejus auctoritate factam nullius momenti eſſe. 3. Offici eâ animarum ſaluti, & 4. Commodis ac auctoritati Sedis Romanæ &c.

§. 36.

Cæterum (1.) Quàm illud figmentum pugnet cum certiſſimis Hiſtoriarum monumentis inter alios accuratiſſimè demonſtrat Onuphrius Panvinius. tract. de *Comit. Imp. cap. 6. per tot.* Et vel oculis exhibet *D. Præſes Jur. publ. c. 10. 11. & 12.* (2) Hic error refutatus eſt tota *Sect. 2. & 3.* (3) Cultus DEI pace illa conceſſus, ad amuſſim 4. Conciliorum verè Catholicorum formatus eſt, nec ab iis, adeoque ab Eccleſia verè Catholica vel minimum recedit. Lis verò fuit de Jurisdictione & Imperii jure in res Eccleſiaſticas, adeoque de re ac jure humano; & de abuſibus quibusdam quos præter 4. illa Concilia irrepſiſſe, univerſalis omnium tum ſententia fuit, à Sigismundo Imp. laudatiſſimo, ipſisque Conciliis agnita, reformatioque adeò decreta, ſed à ſede Rom. impedita. *d. Jur. publ. cap. 18. §. 25. & paſſim.* Utinam ergo non aliundè periclitaretur animarum ſalus! (4) Qui jure ſuo utitur, nemini injuriam facit, etſi adventitiis aliorum commodis id officere videatur. per text. eleg. in *l. 24. §. f. & l. 26. ff damn. infect.* Nec ſunt aliorum commoda, cum nullum eorum jus eſt. Auctoritas autem intra leges ſalva; ultra, nulla eſt. Adeò omni ſtipulâ leviora ac vaniora ſunt, quæ in con-

G ſpectu

ſpectu terrarum orbis contra pacem tam ſanctam ac ſolennem edita ac jactata ſunt.

§. 37.

Enimvero omnia poſthabenda erant Paci tam neceſſariæ, & quieti publicæ à bello civili funeſtiſſimo: Videri ſanè poſſet, 30. annorum cladibus expletam eſſe armorum crudelitatem; tot rivis fuſi interim ſanguinis humani & Chriſtiani, exſtinctam cædium ſitim; tot incendiis ac vaſtitatibus exaturatam belli rabiem, ut jam non ſatietas eorum omnes cœpiſſet, ſed nauſea & abominatio. Neque planè vox hominis foret, dari bellorum cauſas ac lites, de quibus inter Principes & populos contenditur, quæ non poſſent fide interpoſita ac pace facta coaleſcere. Quæ ſententia Auctorem extra humanam ſocietatem conſtitueret, *Liv. l.6. c.42. in fin.* hoſtemque humani generis faceret, cum quo nunquam poſſet niſi ejus internecione debellatum videri. Unde nunquam ſatis laudari poteſt ſumma illa pietas, religio, & magnanimitas Glorioſiſſimi Imperatoris, & Regum ac Imperii Principum, de conſcientiarum ſecuritate paciſcentium, qui Pacem illam ſacroſanctam ac inviolabilem contra iniquas hujusmodi molitiones & proteſtationes eſſe, & in ipſa Pace juſſerunt, ac Imperii Conſtitutionibus & Capitulationibus ſanciverunt. *Cap. D. Leopold. art. 2. in fin.*

§. 38.

Reliquum quidem eſſet, ut de illis quoque, quæ conſecrata quidem, ſed non ritè fuêre, & quid de aliis dubiis ſtatuendum, ageretur. Sed verbo dicemus, non fieri illa ſacra, ſed manere profana. *arg. l. 6.* *§. 3.*